

Kopsavilkums

Redaktora slejā žurnāla galvenā redaktore *Anna Mauliņa* saka atvadu vārdus žurnāla “Bibliotēku Pasaule” lasītājiem un Latvijas bibliotekārajai sabiedrībai. Bibliotēku nozarei veltīti teju 50 darba gadi. Tie ļāvuši atzīt: teorijas par bibliotēku zudību patiesībā bijušas teorijas par to nepārtraukto mainību. Latvijā neatkarības gados bibliotēku jomā sasniegts daudz: piesaistīti ievērojami līdzekļi, uzcelts daudz gaismaspiļu. Arī lielā *Gaismaspiļi* jau nosvinējusi spāru svētkus... Tiem, kas turpinās veidot Latvijas bibliotēku pasauli, A.Mauliņa novēl domāt nākotnes kategorijās, spēt noteikt pareizos nākotnes virzienus un to īstenošanas ceļus.

“Bibliotēku Pasaules” 53.numuru ievada *Valdas Ozoliņas* raksts “**ASV bibliotēkas un “FISH!” filozofija: globālo bibliotēku līderu un inovatoru programma**” rubrikā “Bibliotekāri Latvijā un pasaulē”. Tajā apkopota pieredze, ko 12 Latvijas pagastu un mazpilsētu bibliotekāri guva Bila un Melindas Geitsu fonda finansētajā apmācību programmā, kas no 2010.gada 10.septembra līdz 10.oktobrim noritēja ASV — Mortensonu centrā (Ilinoisas Universitātē Ērbānā-Šampeinā). Viena no jaunajām stratēģijām, ko Latvijas bibliotekāri apguva ASV, ir “FISH!” filozofija, kas, autoresprāt, var palīdzēt atklāt jaunas krāsas darba dzīvē. Apmācību programmā iekļautas arī tādas aktuālas tēmas kā projektu vadība, bibliotēku aizstāvība, finanšu vadība bibliotēkās krīzes apstākļos u.c. Neatsveramu pieredzi snieguši braucieni uz ASV bibliotēkām, kas rakstā plaši atspoguļoti.

Rubrikā “Cilvēki, notikumi, problēmas” publicētajā *Anna Mauliņas* un *Marlēnas Krasovskas* rakstā “**Turbulences zonā: 2010.gads Latvijas publiskajās bibliotēkās**” sniegts pārskats par Latvijas publisko bibliotēku darbu 2010.gadā. Bibliotēku darbība Latvijā salīdzināta ar lidojumu turbulences zonā: to ietekmējusi gan reģionālā reforma, gan ekonomiskā recesija, gan straujā bibliotēku lomas maiņa sakarā ar Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku attīstības projekta “Trešais tēva dēls” ietvaros īstenojamajām aktivitātēm. 2010.gadā ekonomiskās krīzes ietekmē turpinājies bibliotēku budžetu, līdz ar to arī bibliotēku darbinieku skaits, bibliotekāru atalgojuma un darba slodžu samazināšana. Tajā pašā laikā bibliotēkām tiek deleģēts arvien vairāk funkciju, tādējādi rodas bibliotēku darbinieku pārslodze, kas sāk apdraudēt tradicionālo bibliotēku darba procesu kvalitatīvu veikšanu. Jo īpaši tas izjūtams viena darbinieka bibliotēkās, kādu Latvijā ir aptuveni 68%. Arī bibliotēku apmeklētība, neskatoties uz straujo iedzīvotāju skaita samazināšanos, kopumā pašvaldību publiskajās bibliotēkās turpina augt. Rakstā ieskicēti arī risinājumi krīzes negatīvās ietekmes uz bibliotēkām mazināšanai. Uzsvērta nepieciešamība izvērst bibliotēku aizstāvības aktivitātes, kā arī aktivizēt un nostiprināt bibliotekāru nevalstisko profesionālo organizāciju darbību.

Lai veicinātu stāstīšanas tradīcijas attīstību, kopš 2009.gada Latvijā tiek īstenots *UNESCO* Latvijas Nacionālās komisijas projekts “Stāstu laiks bibliotēkās”. Tā ietvaros izveidotā Latvijas bibliotēku tīkla “Stāstu bibliotēkas” dalībnieki 2010.gadu noslēdza ar iedvesmojošu un idejām bagātu semināru “Latvijas bibliotēku tīkla “Stāstu bibliotēkas” darbība 2010.–2011.gadā”. Semināra īpašie visi bija dramaturgs un režisors Lauris Gundars un īgauņu stāstniece Pireta Pēra. Ieskatu seminārā sniedz *Madara Kāne* publikācijā “**Rudens stāsti dvēselei**”.

2011.gada 24.februārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā tika prezentēti Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas “Letonica” projekta “Zudusī Latvija” pirmie rezultāti — portāls “Zudusī Latvija” un ceļojošā izstāde “Zudusī darbīgā Latvija”. Projekta ietvaros, iesaistoties Latvijas atmiņas institūcijām, kultūras mantojuma aizsardzības un saglabāšanas organizācijām, kā arī iedzīvotājiem, izveidota unikāla attēlu kolekcija tiešsaistē, kas atspoguļo zudušo Latvijas kultūrvēsturisko mantojumu un cilvēka dzīves norises vēstures gaitā. Projekts guvis Eiropas digitālās bibliotēkas (EDB) programmas *eContentplus* projekta *EuropeanaLocal* finansiālo atbalstu, kas nodrošina arī kolekcijas satura iekļaušanu EDB portālā “Europeana”. Ieskatu nozīmīgā digitālā resursa izveidē sniedz Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas “Letonica” projekta “Zudusī Latvija” vadītāja *Ginta Zalcmāne* rakstā “**Zudusī Latvija: pagātnes rekonstrukcija digitālajā vidē**” rubrikā “Datorizācija, digitalizācija, internetizācija”.

Latvijas Bibliotēku likumā noteikts valsts un pašvaldību bibliotēku pienākums nodrošināt bezmaksas pieeju internetam. Ieviešot “Gaismas tīklu”, tika paredzēts, ka bibliotēku interneta abonēšanas izmaksas pilnībā segs valsts budžeta mērķdotācija bezmaksas interneta nodrošināšanai bibliotēkās. Taču sakarā ar valsts ekonomisko stāvokli tā tika krasi samazināta, un šobrīd 60% abonēšanas izmaksu gulst uz novadu pašvaldību pleciem, kas arī cīnās ar līdzekļu trūkumu. Finanšu trūkuma dēļ atsevišķos novados radušies draudi bezmaksas interneta pieejamībai bibliotēkās. Nav arī iespēju veikt datortehnikas nomaiņu, kas intensīvā izmantojuma dēļ strauji nolietojas. Kā rast risinājumu? Publikācijā **“Internetpiekļuve Latvijas bibliotēkās: problēmas un risinājumi”** valsts aģentūras “Kultūras informācijas sistēmas” Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas projekta vadītājs *Aldis Liepa* skaidro, kas veido bibliotēku interneta augstās izmaksas, un sniedz atbildes uz citiem aktuāliem jautājumiem par Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku attīstības projekta “Trešais tēva dēls” īstenošanu.

Rubrikā “Konferences, semināri, sanāksmes” *Māra Jēkabsons* publikācijā **“Nacionālā identitāte digitālajā vidē”** sniedz ieskatu Latvijas Universitātes 69.konferences Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes sekcijas (Rīga 2011.gada 10.februāris) referātos. Vairums no tiem atainoja valsts pētniecības programmas “Nacionālā identitāte” ietvaros īstenoto apakšprojektu “Nacionālā identitāte digitālajā vidē” un “Latviešu grāmatniecība nacionālās identitātes diskursā” rezultātus. Pētnieku uzmanības lokā bija Latvijas atmiņas institūciju veidotās digitālās kolekcijas, valsts atbalsts šo kolekciju tapšanā, digitālo kolekciju tematiskā pieejamība, digitālo bibliotēku un kolekciju atpazīstamība un izmantošana Latvijas iedzīvotāju vidū. Klausītāji tika iepazīstināti ar topošo datubāzi “Latviešu grāmatniecības darbinieki līdz 1918.gadam”, kurā iecerēts iekļaut arī līdz šim mazāk zināmus nozares pārstāvjus, piemēram, izcilo 20.gadsimta bibliotēku un bibliogrāfijas darbinieci Līviju Vītoliņu.

Latvijas Universitātes 69.konferences ietvaros 2011.gada 3.februārī notika Latvijas Universitātes bibliotēkas problemātikai veltīta Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes sekcijas sēde. Ieskatu sanāksmes referātos sniedz *Jana Dreimane* rakstā **“Bibliotekārs un lasītājs: introspektīvi pētījumi Latvijas Universitātes bibliotēkā”**. Ja 2010.gada sanāksmes galvenais temats bija bibliotekārs, tad šī gada sēdes centrā bija izvirzīts lasītājs, viņa vēlmes, vajadzības un to īstenošanas iespējas. Pamatojoties uz lasītāju vajadzību un interešu pētījumiem tika izvērtēta bibliotēkas darba kvalitāte. Referātos tika apskatītas arī tādas tēmas kā bibliotēkas tēls un identitāte, publicitāte, bibliotēkas personāla novērtēšanas stratēģija un metodika, zinātniskās bibliogrāfijas darbs Latvijas Universitātes bibliotēkā u.c.

Rubrikā lasāms arī *Daces Ūdres* raksts **“Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes simpozijs BOBCATSSS: Latvijas studentu un nozares speciālistu dalība 2007–2011”**. Tajā autore iepazīstina ar starptautiskā simpozija pirmsākumiem, BOBCATSSS organizēšanas pamatprincipiem, norises vietām un tematiku. Rakstā gūstams pārskats par Latvijas studentu un nozares speciālistu dalību BOBCATSSS 2007.–2011.gadā.

Sadaļā “Bērni un jaunieši bibliotēkās” *Iveta Krūmiņa* rakstā **“Ļvova lasa 21.gadsimta mobilajai paaudzei un citi lasīšanas apetīti rosinoši Ukrainas projekti”** sniedz ieskatu starptautiskā konferencē “Bērnu lasīšana un bērnu literatūra Centrālajā un Austrumeiropā: teorija un prakse”, kas no 2010.gada 29.aprīļa līdz 1.maijam noritēja Ukrainas pilsētā Ļvovā. Autore uzmanību piesaistījis pārsteidzoši lielais lasīšanas veicināšanas projektu skaits Ukrainā. Tuvāk raksturotas lasīšanas veicināšanas programmas Ļvovas Centrālajā bērnu bibliotēkā un Ļvovas Reģionālajā bērnu bibliotēkā, minēti lieliski piemēri lasītveicinošas vides izveidē bērniem. Ieskicētas arī problēmas, ar kurām bērnu literatūras un lasīšanas jomā saskaras Ukrainas un Krievijas kolēģi.

Pirmie Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkas projektēšanas priekšdarbi aizsākās jau 1928.gadā, bet oficiāls lēmums par tās būvniecību tika pieņemts 1945.gadā. Tomēr Spāru svētkus tā nosvinējusi tikai pavisam nesen — 2011.gada 3.maijā. Izvērstu skaidrojumu, kādēļ nozīmīgā uzdevuma īstenošanai bijis nepieciešams teju gadsimts, sniedz *Andris Šmīdebergs* publikācijā **“Kāpēc “būvēja” un tomēr neuzbūvēja Latvijas Nacionālo bibliotēku no 1945. līdz 1989.gadam?”** rubrikā “Pagājība un apceres”.

Rubrikā “Ārziemēs” *Anna Mauliņa* rakstā “**Bavārijas bibliotēkas — Vācijas bibliotēku sirds**” stāsta par Latvijas bibliotekāru braucienu uz Vācijas lielāko pavalsti — Bavāriju 2010.gada 13.–18.aprīlī. Rakstā sniegts ieskats Vācijas bibliotēku sistēmā, kā arī no citām Vācijas zemēm atšķirīgajā Bavārijas bibliotēku sistēmā. Raksturots Bavārijas bibliotēku tīkla pārvaldības modelis, kura centrā ir Bavārijas Valsts bibliotēka (*Bayerische Staatsbibliothek*) — Eiropas otrā lielākā informācijas krātuve aiz Britu bibliotēkas. Atsevišķa raksta sadaļa veltīta digitalizācijai Bavārijas Valsts bibliotēkā, kas īpaši aktīvi norit kopš iesaistīšanās “Google Book Search” digitalizācijas megaprojektā 2007.gadā.

Sanita Burķīte un *Iļga Rampāne* rakstā “**Pārsteigumi 2000 km attālumā: iespaidi Turcijas bibliotēkās**” turpina žurnāla iepriekšējā numurā aizsākto stāstījumu par atklājumiem, pārsteigumiem un atziņām Stambulas bibliotēkās, kas apmeklētas Eiropas Savienības Mūžizglītības programmas Leonardo da Vinči apakšprogrammas Mobilitātes projekta ietvaros. Šajā rakstā autore iepazīstina ar divām ievērojamām Turcijas privātajām augstskolām — Koču Universitāti un Sabanči Universitāti, un to informācijas krātuvēm — Koču Universitātes *Suna Kıraç* bibliotēku (*Koç University Suna Kıraç Library*) un Sabanči Universitātes Informācijas centru (*Sabancı University Information Center*). Abas augstskolas izveidotas pateicoties mecenātismam — tās dibinājuši un uztur bagātu un ietekmīgu Turcijas ģimeņu fondi. Institūciju darbību raksturo plašs vēriens, augsta kvalitāte, inovācijas un ilgtermiņa mērķi.

Janas Dreimanes sagatavotajā “**Ārzemju bibliotēku notikumu apskatā (2011.gada janvāris–marts)**” sniegta ziņa par bibliotekāru protestiem pret ASV mediju koncerna “HarperCollins” vēlmi ieviest e-grāmatu licencēšanas sistēmu bibliotēkām, nosakot limitu e-grāmatu izmantošanas reižu skaitam; pirmajām bibliotēkām bez (iespiestajām) grāmatām ASV, kuru dibināšana saasinājusi diskusijas sabiedrībā par bibliotēkas un lasīšanas nākotni; Lielbritānijas Bibliotēku un informācijas nozares profesionāļu apvienības (*Chartered Institute of Library and Information Professionals*) un publisko bibliotēku aizstāvju un lasītāju organizēto bibliotēku aizstāvības akciju “Saglabāsim mūsu bibliotēkas”; maksas abonementu ieviešanas vilni Vācijas bibliotēkās sakarā ar finansējuma samazinājumu un atšķirīgajiem viedokļiem par šīs prakses likumību. Apskatā var lasīt arī par jaunas bibliotēkas atklāšanu ultramodernajā kultūras iestāžu kompleksā Santjago de Kompostella Galīsijā, Spānijā, jaunumiem skandalozajā Franča Kafkas literārā mantojuma dalīšanas lietā, Konstānces Universitātes bibliotēkas (*Bibliothek der Universität Konstanz*) Vācijā slēgšanu sakarā ar vēzi izraisošo azbesta putekļu apdraudējumu, kā arī Ķīnas publisko bibliotēku virzību uz bezmaksas pieejamību.

Ar aktualitātēm Vatikāna bibliotēkās var iepazīties *Janas Dreimanes* rakstā “**Vatikāna bibliotēkā pēc trīs gadus ilgušas restaurācijas**”.

2011.gada 11.martā astoņdesmitā mūža gadskārta apritēja izcilajam latviešu bibliotekāram un grāmatzinātniekam **Ojāram Zanderam**. Rubrikā “Vecā un jaunā grāmatniecība” žurnāla lasītājiem tiek piedāvāts iepazīt līdz šim nepublicētu O.Zandera pētniecisko darbu “**Daniels Hermanis — Dancigas un Rīgas humānists un dzejnieks (1543–1601)**”, kas atklāj maz zināmu 16.gadsimta kultūras un politikas vēstures lappusi.

Sadaļā “Dažāda informācija” publicēts *Marlēnas Krasovskas* sagatavotais “**Latvijas bibliotēku notikumu apskats (2011.gada janvāris–marts)**”.